

Проблеми національної економіки

УДК 330. 341. 1: 004. 67

Гринько Павло Леонідович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародної економіки

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Гринько Павел Леонидович

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры международной экономики

Харьковский государственный университет питания и торговли

Hrynko Pavlo

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of International Economics

Kharkiv State University of Food Technology and Trade

ORCID: 0000-0002-7011-6653

**ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕФЕКТИВНОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ
ЕКОНОМІКИ**

**ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ МОДЕЛИ
ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ В
УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ**

**FORMATION OF AN INNOVATIVE MODEL OF EFFECTIVE
FUNCTIONING OF ORGANIZATION IN THE CONDITIONS OF
DIGITAL ECONOMY**

***Анотація.** Перехід до цифрової економіки відкриває питання пошуку адекватних критеріїв оцінки економічної ефективності діяльності організацій в нових умовах господарювання. В статті розглядаються*

питання, пов'язані з визначенням поняття інноваційної організації та критеріїв їх віднесення до групи інноваційних або не інноваційних. Запропоновано класифікацію ознак, які включають: оціночно-результативні підходи, які уможливають отримання оцінки організації за сукупністю фінансових і статистичних показників, використовуючи при цьому фінансовий, затратний, результативний та ресурсний підходи; організаційно-структурні - що характеризують основний організаційний контент організації; управлінські, які розкривають якість управлінських рішень та підготовленість до інновацій; інформаційно-технологічні, які розкривають інформаційно-технологічну рамку організації. Визначені складові поняття «Інноваційної моделі» організації, до яких належать дві категорії: «вартість організації» та «інноваційний механізм», що дозволяє виявити ключові елементи її управління та взаємозв'язок між ними і вибудувати ефективну концепцію управління. Основні елементи інноваційної моделі, до яких відносяться: додана вартість, витрати, прибуток, рівень капіталізації пов'язані між собою на різних етапах бізнес-планування, тому автором побудовано конструкцію складових інноваційної моделі організації, на підставі якої здійснюється специфічний напрям економічного і фінансового аналізу в організаціях, який полягає в оцінці їх вартості. Підсистемі прийняття стратегічних рішень з управління організацією необхідно виявити весь існуючий потенціал інноваційного розвитку та забезпечити нижчим підсистемам умови для його реалізації.

Щоб обґрунтувати управлінське рішення, система має складатися з відповідного обсягу ресурсів і можливості пропустити їх через всі рівні інтелектуальної та технологічної обробки. Інформаційний процес є частиною загальної організаційно-економічної системи, що передбачає інтеграцію, координацію та регулювання в інтерпретації функцій управління. Автором визначені підходи та чинники за запропонованими

ознаками інноваційної організації, що можливо використовувати для оцінки їх інноваційного розвитку.

Ключові слова: цифрова економіка, організація, інноваційна модель, чинники.

Аннотация. Переход к цифровой экономике открывает вопросы поиска адекватных критериев оценки экономической эффективности деятельности организаций в новых условиях хозяйствования. В статье рассматриваются вопросы, связанные с определением понятия инновационной организации и критериев их отнесения к группе инновационных либо не инновационных. Предложена классификация признаков, которые включают: оценочно-результативные подходы, которые позволяют получение оценки организации по совокупности финансовых и статистических показателей, используя при этом финансовый, затратный, результативный и ресурсный подходы; организационно-структурные - характеризующие основной организационный контент организации; управленческие, раскрывающих качество управленческих решений и подготовленность к инновациям; информационно-технологические, показывающие информационно-технологическую рамку организации. Определены составляющие понятия «Инновационной модели» организации, к которым относятся две категории: «стоимость организации» и «инновационный механизм», что позволяет выявить ключевые элементы ее управления и взаимосвязь между ними и выстроить эффективную концепцию управления. Основные элементы инновационной модели, к которым относятся: добавленная стоимость, расходы, прибыль, уровень капитализации связаны между собой на различных этапах бизнес-планирования, поэтому автором построено конструкцию составляющих инновационной модели организации, на основании которой осуществляется специфическое

направление экономического и финансового анализа в организациях, который состоит в оценке их стоимости. Подсистеме принятия стратегических решений по управлению организацией необходимо выявить весь существующий потенциал инновационного развития и обеспечить нижним подсистемам условия для его реализации.

Чтобы обосновать управленческое решение, система должна состоять из соответствующего объема ресурсов и возможности пропустить их через все уровни интеллектуальной и технологической обработки. Процесс является частью общей организационно-экономической системы, предусматривающей интеграцию, координацию и регулирование в интерпретации функций управления. Автором определены подходы и факторы по предложенным признакам инновационной организации, которые возможно использовать для оценки их инновационного развития.

Ключевые слова: цифровая экономика, организация, инновационная модель, факторы.

Summary. The transition to the digital economy raises the question of finding adequate criteria for evaluating the economic performance of organizations in the new business environment. The article deals with the issues related to defining the concept of an innovation organization and the criteria for their classification as innovative or non-innovative. The classification of features is proposed, which include: evaluation and performance approaches that allow the organization to obtain estimates of the set of financial and statistical indicators, using financial, cost, performance and resource approaches; organizational and structural - characterizing the main organizational content of the organization; managerial, which reveal the quality of management decisions and readiness for innovation; information technology, which reveal the information technology framework of the organization. The components of the

concept of "Innovation model" of the organization are defined, which belong to two categories: "cost of the organization" and "innovative mechanism", which allows to identify the key elements of its management and the relationship between them and to build an effective management concept. The main elements of the innovation model to which they relate: value added, costs, profit, capitalization are related at different stages of business planning, so the author constructed the constituents of the innovation model of the organization, on the basis of which the specific direction of economic and financial analysis is carried out. The strategic management decision-making subsystem of an organization needs to identify the full potential of innovative development and provide the subsystems with the conditions for its implementation.

To justify a management decision, the system must consist of an adequate amount of resources and the ability to pass them through all levels of intellectual and technological processing. The information process is part of a common organizational and economic system that involves integration, coordination and regulation in the interpretation of management functions. The author defines the approaches and factors on the proposed features of an innovative organization that can be used to evaluate their innovative development.

Key words: digital economy, organization, innovation model, factors.

Постановка проблеми. В умовах цифрової економіки на зміну концепції економічного зростання прийшла концепція економічного розвитку, пов'язана з процесом впровадження інновацій у всі сфери діяльності. На сьогодні розвиток сучасного бізнесу неможливо уявити без інноваційних зрушень у сфері технології, техніки, організаційних форм і економічних методів господарювання. Завдяки активному пошуку нових ідей інноваційною організацією, через спробу поєднати внутрішні та зовнішні можливості, а також шляхи виходу на ринок для розвитку бізнесу, підприємцями створюється певна цінність для споживачів. При цьому

забезпечення «інноваційності» економічного розвитку і визначення драйверів зростання обсягів високотехнологічної та конкурентоздатної продукції виходять на перший план, а «класичні» методи, інструменти, критерії економічної науки втрачають практичну значущість, тому необхідна їх актуалізація з урахуванням вимог цифрової економіки. Але на практиці не існує однозначного віднесення організації до групи інноваційних або не інноваційних, залишаються не в повній мірі вирішеними питання щодо визначення класифікаційних ознак інноваційної організації, а також чинників, які можна використовувати для оцінки її інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо інноваційної активності організацій, складових інноваційного розвитку, показників інноваційної спрямованості організацій розглядаються багатьма закордонними та вітчизняними вченими: Аміт Р. [1], Беррі Ф. [2], Беррі У. [2], Брейли Р. [3], Захожай В. Б. [6], Зотт К. [1], Майерс С. [3], Мороз О. [4], Фосс Н. [5] та багато іншими. Проте аспекти щодо процесів формування інноваційної моделі організації, яка поєднує всі структури організації та надає інформацію, що демонструє яким чином побудувати бізнес-процеси і забезпечити зростання вартості організації, потребують подальших досліджень в ракурсі становлення цифрової економіки в Україні.

Формулювання цілей дослідження. Цілями статті є розкриття теоретико-методологічних підходів до визначення формальних ознак інноваційної організації, пошуку адекватних критеріїв оцінки економічної ефективності діяльності організацій в умовах становлення цифрової економіки в Україні, систематизації чинників, які генерують в управлінській інформації та ідентифікують умови, що сприяють або, навпаки, перешкоджають реалізації інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інновація, як відомо, характеризується альтернативністю та багатоваріантністю рішень, а

інноваційною організацією є суб'єкт господарювання, який здійснює розробку та виробництво інноваційних технологій, товарів і послуг, але за умови відповідності наступним критеріям:

- витрати на НДКР повинні на 70% перевищувати загальний обсяг усіх витрат;
- інноваційна продукція повинна становити найбільшу частку всієї відвантаженої продукції;
- у структурі менеджменту організації повинна бути частка науково-технічного персоналу;
- повинно зберігатися необхідне співвідношення між придбаними і проданими технологіями;
- коефіцієнт комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності повинен бути не менше 60%;
- ефективність витрат на НДКР 80%.

Таким чином, під інноваційною організацією ми розуміємо організацію, яка випускає інноваційні продукти та/ або застосовує інноваційні процеси, технології виробництва та управління. Відповідно до вищенаведених понять на практиці не існує однозначного віднесення організації до групи інноваційних або не інноваційних. Тому пропонуємо класифікацію формальних ознак інноваційної організації (Рис. 1).

Так до першої групи формальних ознак відносяться оціночно-результативні підходи, які уможливають отримання оцінки організації за сукупністю фінансових і статистичних показників, використовуючи при цьому фінансовий, затратний, результативний та ресурсний підходи. Наприклад, будь-яка зміна виручки від продажів завжди приводить до зміни прибутку. Цей ефект викликаний різною величиною впливу динаміки змінних і постійних витрат на фінансовий результат при зміні обсягу випуску або продажу. Впливаючи на величину не тільки змінних, а й

постійних витрат, можна визначити на яку кількість процентних пунктів збільшиться прибуток. На інноваційних організаціях змінні витрати, як правило, збільшуються для нових продуктів, а на не інноваційних організаціях, внаслідок відсутності нових продуктів, змінні витрати залишаються незмінними, але можуть зменшуватися з використанням нових технологій. Постійні витрати можуть змінюватися в обох організаціях, але ознакою відмінності не являються. До другої групи відносяться ті, що характеризують основний організаційний контент організації, а до третьої – її інформаційно-технологічну рамку.

Складовими поняття «Інноваційної моделі» організації є дві категорії: «вартість організації» та «інноваційний механізм». Вартість організації – аналітичний показник, оцінка вартості з урахуванням всіх джерел його фінансування, а інноваційний механізм – уявлення економічної дійсності організації, що дозволяє виділити найбільш важливі взаємозв'язки, які вивчають економічні процеси та явища в інноваційній організації та сприяють змінам її вартості [1].

На підставі інноваційної моделі організації можна виявити ключові елементи її управління, визначити взаємозв'язок між ними і вибудувати ефективну концепцію управління. Так само інноваційна модель застосовується для порівняльної характеристики з конкуруючими організаціями галузі, що дозволяє виявити слабкі сторони, конкурентні переваги, стати джерелом нових бізнес-ідей, оцінити потенціал організації [2].

Інноваційна модель організації, звичайно, розглядається нами у взаємозв'язку з інноваціями, оскільки організація комерціалізує нові ідеї та технології за допомогою нових моделей. Процес комерціалізації інноваційного товару/ послуги є ключовим етапом інноваційної діяльності, в результаті якого відбувається відшкодування витрат розробника інноваційного продукту та отримання ним прибутку від виробництва.

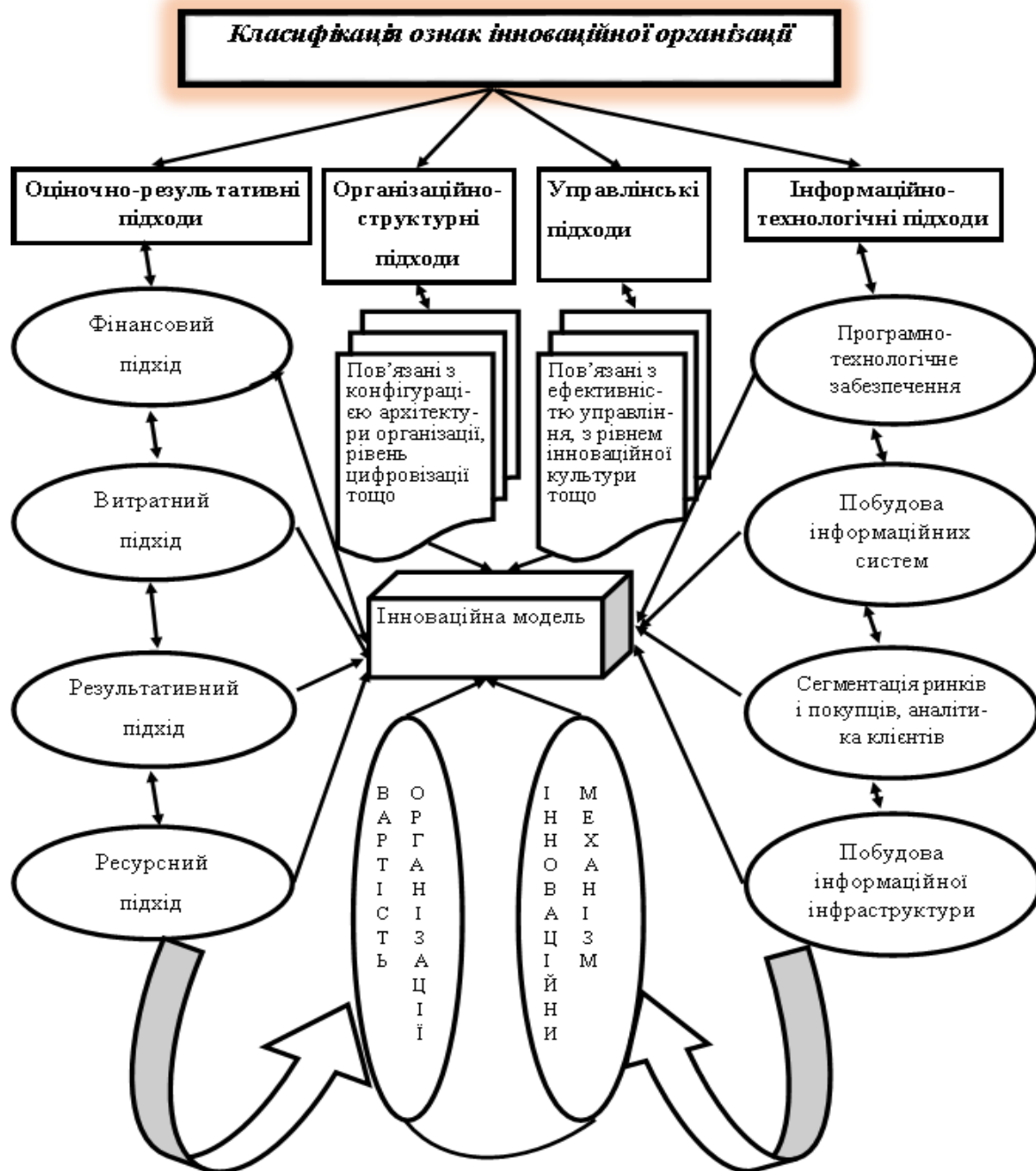

Рис. 1. Класифікація формальних ознак інноваційної організації

У розробці інноваційної моделі постає фундаментальне питання: як побудувати стійку конкурентну організацію та отримати високий прибуток? Тобто, інноваційна модель визначає, як створювати і поставляти товари/послуги клієнтам, а потім отриманий дохід від діяльності перетворити у прибуток. Щоб отримати прибуток від інновацій підприємці повинні досягти успіху не тільки в інноваційних товарах/ послугах, але й в

управлінні ризиками організації, враховуючи споживчі здібності і технологічні траєкторії. Для забезпечення конкурентоспроможної переваги недостатньо розробити модель, яка приносить прибуток. Інноваційна модель може бути конкурентною перевагою в тому випадку, якщо вона є достатньо диференційованою та складно відтворювальною для конкурентів.

Інноваційна модель поєднує всі структури організації та надає інформацію й інші дані, які демонструють, як побудувати бізнес-процеси і забезпечити зростання вартості організації. Основні елементи інноваційної моделі: додана вартість, витрати, прибуток, рівень капіталізації пов'язані між собою на різних етапах бізнес-планування. На рис. 4. 4. зображено конструкцію складових інноваційної моделі організації.

Перехід до цифрової економіки відкриває питання пошуку адекватних критеріїв оцінки економічної ефективності діяльності організацій в нових умовах господарювання. Максимізація прибутку акціонерів, власників організацій, в останні роки стала парадигмою корпоративного управління. Цифровізація економіки базується на підході до управління організаціям, орієнтованого на вартість (Value-based management). Прибутки акціонерів вимірюються поверненням на вкладений в діяльність організації капітал. Економічна додана вартість (Economic Value Added (EVA)) традиційно вважається найкращим доступним вимірником вартості компанії [3]. EVA визнається багатьма економістами як найважливіший показник ефективності діяльності компанії – менеджмент компанії ефективний, якщо зростає економічна додана вартість. Звідси витікає необхідність застосування спеціальних методів визначення ринкової вартості або капіталізації організацій, що пояснюється існуванням такого специфічного напрямку економічного і фінансового аналізу в організаціях, як оцінка їх вартості.

По суті, інноваційна модель відображає організаційну та фінансову структуру організації. «Бізнес-модель включена до бізнес-плану, до

прогнозів грошових потоків і в звіти про фінансові результати. Така модель відноситься, в першу чергу, до концептуальної, а не фінансової моделі бізнесу» [4, с. 14]. У моделі розглядається структура, необхідна для отримання прибутку (якщо така є, яка повинна бути зароблена), так само визначається вектор організації з вибору товару або послуги.

Стратегія інноваційного розвитку має бути сформованою на підставі оцінки і аналізу реальної та потенційної інноваційності організації, тобто її технологічного рівня, складності інформаційних систем, аналітики клієнтів, чисельності бізнес-процесів, наукоємності випущеної продукції, якості управлінських рішень, рівня кваліфікації та освіти персоналу, рівня інноваційної культури тощо [5]. Тому управлінські рішення є результатом опрацювання багатогранної інформації та комплексу даних і приймаються на підставі досвіду, знань, професійних компетенцій, інтуїції, переконань, через емоційний інтелект, який залежить від поведінкового аспекту діяльності працівників і колективу організації в цілому.

Однак при цьому виникають суттєві проблеми з оцінки ефективності впровадження стратегії інноваційного розвитку особливо в умовах становлення цифрової економіки, яка до сьогодні не вирішена у повному обсязі, оскільки простежується відсутність синхронізації аналізу використання інформаційно-комунікаційних технологій та інтелектуального капіталу [5-6]. Ці категорії взаємозалежні та взаємопов'язані у сприянні отримання ефекту від формування стратегії інноваційного розвитку.

Тобто показовість розвитку інноваційної стратегії визначається системою чинників, які генерують в управлінській інформації та ідентифікують умови, що сприяють або, навпаки, перешкоджають реалізації інновацій за чотирма визначеними блоками:

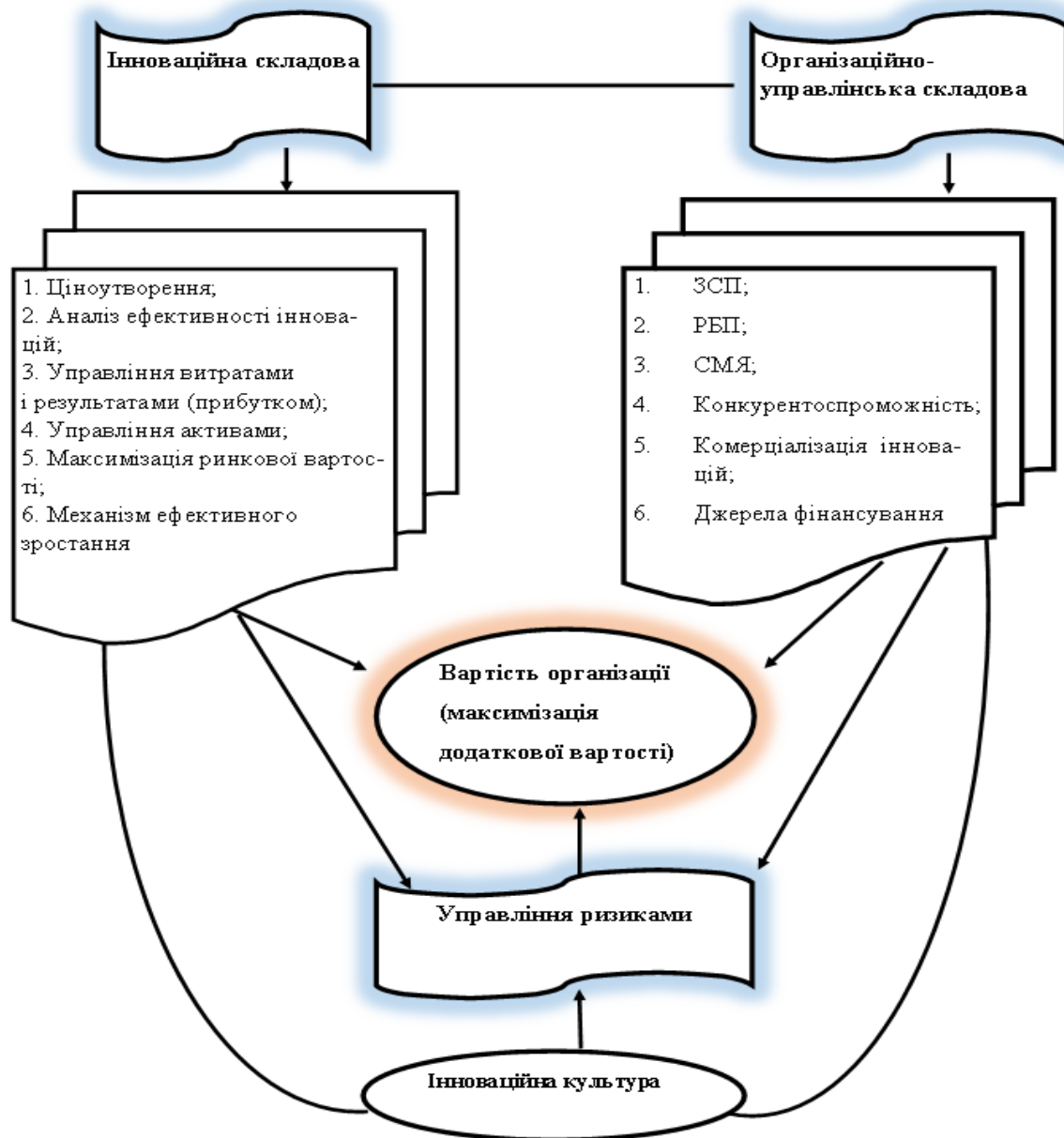

Рис. 2. Конструкція складових інноваційної моделі організації

— оціночно-результативний блок, який включає чинники загальної оцінки інноваційної діяльності організації, а також визначає вартість організації: рентабельність інвестицій/ інновацій, обсяг продажу інноваційних товарів/ послуг, коефіцієнти інноваційних витрат, коефіцієнти рентабельності продукції, стадії НДДКР, дослідно-експериментальних та випробувальних робіт, основне й допоміжне виробництво, маркетинг тощо. До цього ж блоку входить ресурсний підхід, який є досить складним, оскільки містить не тільки необхідний перелік ресурсів, визначає їх

кількість, а й повинен мати механізм оптимального їх розподілу між традиційною та інноваційною діяльністю і всередині них;

— організаційно-структурний блок, що включає, насамперед, чинники організаційної структури організації, які визначають рівні управління та ефективність праці: коефіцієнти складності конфігурації архітектури, склад і якість поділу праці, якість внутрішніх та зовнішніх вертикальних і горизонтальних комунікаційних каналів, розподіл прав та відповідальності, мотивацію персоналу тощо. При цьому показники оцінки ефективності організаційної системи управління організацією можуть бути кількісними, які можливо розрахувати та якісними, які отримують експертним шляхом;

— управлінський блок, що складається із загального, функціонального та проектного керівництва, системи управління і механізму його реалізації, стилю управління через наступні чинники: коефіцієнти ефективності управління, обсягу витрат на управління, витрат на підвищення кваліфікації, чинників рівня розвитку інноваційної культури тощо;

— інформаційно-технологічний блок, що характеризує прогресивність використовуваного програмно-технологічного та інформаційного забезпечення: коефіцієнти забезпеченості персоналу комп'ютерами та програмними засобами, рівнем комп'ютеризації бізнес-процесів, прийнятих рішень на основі комп'ютерних обчислень, узгодженість програмного забезпечення (рівень уніфікації), ступінь розвитку внутрішньої мережі, інтеграції організації в мережу Інтернет, рівень використання хмарних обчислень, присутність організації в соціальних мережах, обсяг проданої продукції віртуально, результативність роботи через аутсорсинг тощо.

Тобто, як бачимо, до кожного виділеного нами блоку належить різноманітний спектр чинників, які можна використовувати для оцінки

інноваційного розвитку організацій. Тому завдання полягає, перше за все, в тому, щоб структурувати та обрати формат тих чинників, за якими можливо надавати якісну характеристику потенціалу інноваційного розвитку організації в ракурсі цифровізації бізнесу. Добре розроблена система показників повинна включати збалансований комплекс результатів і чинників досягнення результатів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що для формування моделі інноваційної організації є необхідним визначення її формальних ознак за двома категоріями – «вартість організації» та «інноваційний механізм». Інноваційна модель поєднує всі структури організації та надає інформацію й інші дані, які демонструють, яким чином побудувати бізнес-процеси і забезпечити зростання вартості організації. Автором розроблений комплекс чинників для оцінки економічної ефективності діяльності організацій в умовах становлення цифрової економіки в Україні за виділеними блоками: оціночно-результативним, організаційно-структурним, управлінським та інформаційно-технологічним. Оскільки інноваційна діяльність традиційно характеризується підвищеною ризикованістю, то на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства можна також констатувати, що економічні результати визначає ірраціональний початок, який важко піддається моделюванню. Тому дослідження теоретичних основ системи управління ризиками в організаціях, що здійснюють інноваційну діяльність, є необхідною умовою під час формування інноваційної моделі організації. Першочерговими завданнями системи ризик-менеджменту є: складання вичерпного переліку ризиків, характерних для конкретної організації; визначення питомої ваги кожного індивідуального ризику у всій сукупності на попередньому етапі аналізу; оцінка загального ризику (або втрат). Будучи найважливішим елементом системи управління будь-якою організацією,

ефективний ризик-менеджмент дозволить прискорити процедури прийняття своєчасних управлінських рішень.

Література

1. Amit R., Zott C. Value Creation in e-Business. *Strategic Management Journal*, 2001. (22) 6-7. P. 493-520.
2. Berry F. S., Berry W. D. Innovation and Diusion Models in Policy Research. *Theories of the policy process*. Routledge, 2018. С. 263-308.
3. Брейли Р., Майерс. С. Принципы корпоративных финансов; пер. с англ. М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 1997. 1087 с.
4. Мороз О. С. Інноваційний розвиток підприємства: сутність та проблема визначення складових частин. *Наукові записки. Серія «Економіка»*, 2012. Вип. 20. С. 148–150.
5. Foss N. J., Saebi T. Business models and business model innovation: Between wicked and paradigmatic problems. *Long Range Planning*, 2018. Т. 51. №. 1. С. 9-21.
6. Захожай В. Б., Корецька О. В.. Методика розрахунку інтегрального показника інноваційної спрямованості підприємств. *Наукові праці МАУП*, 2015. вип. 44(1). С. 158–165.

References

1. Amit R., Zott C. (2001). Value Creation in e-Business. *Strategic Management Journal*. (22) 6-7. P. 493-520.
2. Berry F. S., Berry W. D. (2018). Innovation and Diusion Models in Policy Research. *Theories of the policy process*. Routledge. P. 263–308.
3. Braley R., Myers. C. (1997). Principles of Corporate Finance; trans. with English. Moscow: CJSC Olympus-Business. 1087 p.

4. Moroz O. S. (2012). Innovative development of the enterprise: essence and problem of definition of components. Proceedings. Series «Economics». Issue. 20. P. 148–150.
5. Foss N. J., Saebi T. (2018). Business models and business model innovation: Between wicked and paradigmatic problems. Long Range Planning. T. 51. No. 1. P. 9-21.
6. Zahozhaya V. B, Koretskaya O. V. (2015). Methods of calculation of the integral index of innovative orientation of enterprises. IAUP Scientific Papers. Issue. 44 (1). P. 158–165.